

Το φάντασμα του φασισμού και η Ευρώπη

Μέσα από μεταλλάξεις, ο δεξιός εξτρεμισμός ενισχύεται πανευρωπαϊκά, απειλώντας τις δημοκρατίες μας

R. MELZER - S. SERAFIN (επιμ.)
Ο δεξιός εξτρεμισμός στην Ευρώπη
 μτφρ.: Ελ. Παπαδάκη,
 εκδ. Πόλις σε συνεργασία με το Friedrich Ebert-Stiftung, σελ. 462

Του **ΔΗΜΗΤΡΗ Π. ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ***

Το βαρύ ιστορικό παρελθόν είναι συνήθως αμφίσημο: σε κάνει μεν περήφανο που είσαι κληρονόμος του, αλλά ταυτόχρονα οφείλεις να διαχειριστείς και τα φαντάσματά του που αιωρούνται διαρκώς στο εκάστοτε παρόν. Η επισήμανση έχει να κάνει με την Ευρώπη, πρώτα και κύρια, και με πολλές από τις ιστορικές της παθογένειες που έχουν οψίμως επανακάμψει με τρόπο κάποτε φρικτό. Η ακροδεξιά ιδεολογία, μέσα από τις πληθυντικότητές της, είναι μάλλον η πιο χαρακτηριστική. Στην ήπειρο που έζησε τους δύο πιο αιματηρούς πολέμους στην παγκόσμια ιστορία, και το μεγαλύτερο μαζικό έγκλημα στην ιστορία της ανθρωπότητας (το εβραϊκό Ολοκαύτωμα), βρίσκονται πολιτικά κόμματα, μόλις λίγες δεκαετίες αργότερα, να διακηρύττουν ανερυθρίαστα την πίστη τους στον εθνικοσοσιαλισμό, τον σοβινισμό, τον ρατσισμό, την ίδια ώρα που αμφισβητούν όλες τις μεταπολεμικές κατακτήσεις: τη φιλελεύθερη κοινοβουλευτική δημοκρατία, βασικά ατομικά δικαιώματα, την ευ-

ρωπαϊκή συνεργασία.

Γενικώς, το φαινόμενο μοιάζει να αναβιώνει με ορμή από τη δεκαετία του '80 και μετά, όταν η Νέα Δεξιά διαχωρίζει τη θέση της από τις ξεπερασμένες θεωρίες περί βιολογικού ρατσισμού. Τότε είναι που δημιουργείται η πολιτική ευκαιρία για την αυτονόμηση των ακραίων που θα αρχίσουν να πολιτικοποιούν το μεταναστευτικό. Ωστόσο, ο χώρος αυτός δεν έχει μόνο μία όψη. Όπως σωστά διαπιστώνουν οι συγγραφείς του συλλογικού τόμου για τον «δεξιό εξτρεμισμό», το πρόβλημα είναι πανευρωπαϊκό, αλλά πρέπει κανείς να μελετήσει την κάθε εθνική εμπειρία ξεχωριστά, αν θέλει να δει με ακρίβεια τις επιμέρους εκφάνσεις του. Στη Γερμανία, για παράδειγμα, το NPD, διάδοχος του χιτλερικού NSDAP, κατάφερε να μετατραπεί από κόμμα ξεροκέφαλων συνταξιούχων σε πολιτικό χώρο της περιθωριακής νεολαίας, εφαρμόζοντας τρία πεδία δράσης: ένα κινηματικό, με παρουσία στους δρόμους, ένα διανοητικό, με κάλεσμα διανοουμένων, κι ένα ψηφοθηρικό, κερδίζοντας αρχικά κάποιους δήμους, ως πρόκριμα για το εθνικό επίπεδο. Είναι ενδιαφέρον, από την άλλη, ότι τα πιο υπερεθνικιστικά κόμματα παρεπιδημούν κατά βάση στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης που στρέφονται άγαρμπα στο μακρινό εθνικό

τους παρελθόν μετά τη σοσιαλιστική εμπειρία. Η περίπτωση του κραταιού Jobbik στην Ουγγαρία, με τις μεγαλοϊδεατικές του θέσεις και τον αριστερό οικονομικό του λαϊκισμό είναι η πιο ενδεικτική περίπτωση.

Κάπου στον ενδιάμεσο «χώρο» πρέπει να τοποθετήσουμε το κόμμα της Χρυσής Αυγής (Χ.Α.). Στη δική της συμβολή για το θέμα, η πανεπιστημιακός Βασιλική Γεωργιάδου, αφού πρώτα επιχειρήσει μια ιστορική αναδρομή της ελληνικής ακροδεξιάς από τις αρχές της μεταπολίτευσης (με έμφαση κυρίως στην ΕΠΕΝ και τον ΛΑ-ΟΣ), εν συνεχεία στέκεται στη δια-

κριτότητα της Χ.Α. Δεν είναι απλώς ένα υπερεθνικιστικό κόμμα, αλλά πρόκειται για ένα κόμμα-πολιτοφυλακή με αρχηγό στο πρότυπο του Φύρερ και αυστηρή ιεραρχία ολοκληρωτικού τύπου, του οποίου ο ακτιβισμός στρέφεται κατά των μεταναστών με βίαιο τρόπο. Κι εδώ, κομβικής σημασίας για την ενδυνάμωση της Χ.Α. είναι η στροφή του κόμματος της Ν.Δ., μετά το 2000, στον λεγόμενο «μεσαίο χώρο», αφήνοντας αναγκαστικά ανοικτό το πεδίο για τη μετεξέλιξη των παλιών χουντοβασιλικών σε σύγχρονους δεξιούς εξτρεμιστές. Η συγγραφέας εντοπίζει, εξάλλου, και το προφίλ των υποστηρικτών της Χ.Α.: νέος άνδρας μέχρι 45 ετών, άνεργος ή με επισφαλές επάγγελμα, μέσης μόρφωσης, όχι σπάνια από προβληματικό οικογενειακό περιβάλλον όπως δείχνει η αντίστοιχη εμπειρία από άλλες χώρες.

Το άλλο ενδιαφέρον του εν λόγω τόμου είναι ότι δεν μένει σε μια στενά ακαδημαϊκή ανατένιση του θέματος, αλλά θέτει και το πρακτικό ζήτημα της αντιμετώπισης των ακροδεξιών πυρήνων και γενικώς της πρόληψης. Το ντιμπέιτ που αφορά την «αστυνομική» τους καταστολή διεξάγεται και σε άλλες χώρες πλην της Ελλάδας, αλλά οι ειδικοί συμπεραίνουν ότι μπορεί μεν η «πολιτική» αντιμετώπιση των εξτρεμιστών να είναι η μόνη που θα ξεριζώσει οριστικά το φαινόμενο,

δεν σημαίνει αυτό ωστόσο ότι μέχρι τότε οι Αρχές θα πρέπει να κοιτάζουν άπραγες κάποιους «φουσκωτούς» να δολοφονούν συνανθρώπους τους.

Το «ωραίο» ψέμα

Ασκέτως των διαφορών τους πάντως, πιο σημαντικό είναι το κοινό τους ιδεολογικό υπόστρωμα. Τα ακροδεξιά κόμματα της Ευρώπης μπροσκάζουν ένα εξόχως θελκτικό ψέμα απευθυνόμενα στους πολίτες των χωρών τους: ότι τα ευρωπαϊκά κράτη στις κρίσιμες ημέρες της ανάπτυξης και της κοινωνικής ασφάλειας, αρκεί να κάνουν στροφή στον οικονομικό εθνικισμό, να εκδιώξουν τους ξένους μετανάστες (κυρίως από το Ισλάμ), και να βάλουν τις μικρές (οικογενειακές) επιχειρήσεις στη θέση των «πολυεθνικών». Η πρόταση δύσκολα αντέχει σε ορθολογική ανάλυση, ωστόσο η υπόγεια συγκινησιακή της δύναμη είναι αρκετή ώστε να προσπερνά τις ανυπερέβλητες δυσκολίες του παγκοσμιοποιημένου μας πλανήτη, και να πείθει ότι είναι η λύση στην «παρακμή» μας. Υπάρχει όμως και μια άλλη «πρόταση» που υπέρχει στον ακροδεξιό λόγο, ιδίως στις φασίζουσες εκδοχές του: ότι οι φιλελεύθερες δημοκρατίες της συναίνεσης και των «μικρών» ηγετών έχουν αποτύχει, και ότι το μόνο που παρά-

γουν είναι η διαφθορά και η αδικία υπέρ των (διεθνών) ελίτ και του «διευθυντηρίου» των Βρυξελλών. Τι πρέπει να τις αντικαταστήσει άραγε; Η στιβαρή και «σοφή» εξουσία ενός «αρχηγού» με απεριόριστες εξουσίες που δεν θα χρειάζεται να δίνει λογαριασμό στα «κάλπικα» κοινοβούλια και τα «πουλημένα» κόμματα αλλά απευθείας στον (πμεδαπό) «λαό» με τον οποίο θα έχει μια σχέση λατρευτική – ένας Φύρερ του 21ου αιώνα.

Μια οικονομίστικη σχολή σκέψης, αρκετά διαδεδομένη, τείνει να αποδίδει την άνοδο της ακροδεξιάς στην οικονομική κρίση της Ευρώπης. Τα πορίσματα της επιστημονικής έρευνας δείχνουν ωστόσο ότι η κρίση είναι μεν ένας πολλαπλασιαστής του φαινομένου, τα βαθύτερα αίτια του οποίου όμως είναι πολιτικο-ιδεολογικά. Το σαράκι είναι με άλλα λόγια βαθιά ριζωμένο στην πολιτική κουλτούρα της Γηραιάς Ηπείρου, γι' αυτό και η αντιμετώπισή του απαιτεί να ομονοήσουν και να συνεργαστούν όλα τα κόμματα του συνταγματικού τόξου. Η απομόνωση του αντιπάλου είναι η πρώτη προϋπόθεση για τη συντριβή του.

* Ο κ. Δημήτρης Π. Σωτηρόπουλος είναι επίκουρος καθηγητής Σύγχρονης Πολιτικής Ιστορίας και γραμματέας σύνταξης της Νέας Εστίας.